

**MALCOLM
GLADWELL**

**MAFIA
BOMBARDIERELOR**

Un vis,
o ispită și
cea mai lungă
noapte a celui de-al
Doilea Război Mondial

Traducere din engleză de
Andreea Călin

Cuprins

Nota autorului	9
Introducere	13
PARTEA ÎNTÂI: Visul	
1. „Domnul Norden era mulțumit să-și petreacă timpul în atelier.”	21
2. „Facem progrese fără să ne împiedicăm de obiceiuri.”	35
3. „Îi lipsea legătura care se creează prin compasiunea umană.”	53
4. „Cel mai credincios dintre toți credincioșii.”	71
5. „Generalul Hansell era oripilat.”	87
PARTEA A DOUA: Ispita	
Nota autorului	107
6. „Ar fi sinucidere, băieți, sinucidere curată.”	111
7. „Dacă, dar, Te vei închina înaintea mea, toată va fi a Ta.”	131
8. „Totul e cenușă. Tot ce e acolo – și acolo – și acolo.”	149
9. „Distrugea improvizată.”	163
Concluzie	175
Mulțumiri	179
Note	181

Nota autorului

Când era copil și stătea întins în pat, tatăl meu auzea avioanele trecând pe deasupra. Era zborul de întoarcere. Apoi, în primele ore ale dimineții, plecând înapoi spre Germania. Asta se întâmpla în Kent, Anglia, la câțiva kilometri sud-est de Londra. Tata se născuse în 1934, ceea ce însemna că avea 5 ani când a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial. Kent era denumit de englezi Bomb Alley*, pentru că era comitatul britanic peste care zburau avioanele de război germane în drumul lor spre Londra.

În anii aceia, dacă un bombardier își rata ținta sau îi mai rămâneau bombe, nu era ceva ieșit din comun să le arunce pur și simplu oriunde pe drumul de întoarcere. Într-o zi, o bombă rătăcită a aterizat în grădina din spatele casei bunicilor mei. Nu a explodat. Doar a rămas acolo, pe jumătate îngropată în pământ – și cred că e corect să spun că, dacă erai un băiat de 5 ani interesat de chestii mecanice, o bombă germană care zăcea neexplodată în curtea ta era aproape cea mai extraordinară experiență imaginabilă.

Nu că tata ar fi descris-o așa. Tata era matematician. Și englez, adică limbajul emoțiilor nu era punctul lui *forte*. Mai degrabă era precum latina sau franceza – o limbă care se putea învăța și înțelege, dar care nu se putea stăpâni perfect niciodată. Așadar faptul că o bombă germană neexplodată, aflată în curtea din spatele casei, ar fi cea mai extraordinară experiență imaginabilă pentru un copil de 5 ani a fost ceea ce am simțit *eu* când mi-a spus tata povestea bombei, adică atunci când aveam 5 ani.

* Aleea bombelor (n.t.).

Asta se întâmpla spre sfârșitul anilor 1960. Trăiam pe atunci în Anglia, Southampton. Încă existau peste tot mementouri ale experienței prin care trecuse țara. Dacă mergeai la Londra, încă puteai să-ți dai seama unde aterizaseră bombele – oriunde răsăriseră clădiri hidoase, construite în stilul brutalist într-un cartier vechi de secole.

Postul BBC se auzea mereu la noi în casă și, în zilele acelea, unul din două interviuri era cu un general în rezervă, cu un parașutist ori cu un prizonier de război. În prima povestire pe care am scris-o când eram copil se regăsea ideea că Hitler încă trăia și că venea din nou să cucerească Anglia. I-am trimis-o bunicii mele din Kent, cea în curtea căreia ajunsese bomba neexplodată. Când a auzit mama de povestirea mea, m-a certat: era posibil ca o persoană care supraviețuise războiului să nu agreeze o intrigă despre revenirea lui Hitler.

Odată, tata ne-a dus pe mine și pe frații mei pe o plajă cu vedere la Canalul Mânecii. Ne-am târât împreună prin rămășițele unui buncăr din cel de-al Doilea Război Mondial. Țin minte și acum emoția cu care ne întrebam dacă o să descoperim gloanțe vechi sau vreo carcasă de obuz ori chiar scheletul vreunui spion german decedat de mult și adus de ape la mal.

Nu cred că ne pierdem vreodată interesul pentru lucrurile care ne-au fascinat în copilărie. Știu sigur că eu nu mi l-am pierdut. Mereu glumesc zicând că, dacă există vreun roman cu cuvântul *spion* în el, sigur l-am citit. Acum câțiva ani mă uitam într-o zi la rafturile din bibliotecă și mi-am dat seama – spre surprinderea mea – cât de multe cărți de nonficțiune despre război adunasem. Bestselleruri de istorie universală, dar și de istorii specializate. Cărți de memorii care nu se mai publicau. Texte academice. Și despre ce parte a războiului erau majoritatea acestor cărți? Despre bombardamente. *Air Power* de

Stephen Budiansky. *Rhetoric and Reality in Air Warfare* de Tami Davis Biddle. *Decision over Schweinfurt* de Thomas M. Coffey. Rafturi întregi de astfel de istorii.*

Când încep să adun cărți de felul acesta, de obicei este pentru că vreau să scriu ceva despre subiect. Am rafturi întregi de cărți de psihologie socială, pentru că mi-am câștigat existența scriind despre psihologie socială. Dar niciodată nu am scris serios despre război – mai ales nu despre cel de-al Doilea Război Mondial sau, mai precis, despre forța aeriană. Doar frânturi ici și colo.** De ce? Nu știu. Îmi imaginez că un adept al freudismului s-ar distra cu întrebarea asta. Dar poate că răspunsul mai simplu este următorul: cu cât un subiect *contează* mai mult pentru tine, cu atât este mai greu să găsești o poveste despre el pe care să o spui. Ștacheta e mai sus. Ceea ce ne aduce la *Mafia bombardierelor*, cartea pe care o citești acum. Mă bucur să spun că în *Mafia bombardierelor* am găsit o poveste demnă de obsesia mea.

Încă ceva, referitor la utilizarea cuvântului *obsesie*. Această carte a fost scrisă pentru a-mi satisface obsesiile. Dar este și o poveste despre obsesiile altor oameni, despre una dintre cele mai mari obsesii ale secolului XX. Când mă uit la lucrurile despre care am scris sau pe care le-am cercetat de-a lungul anilor, îmi dau seama că sunt în permanență atras de obsedați. Îmi plac. Îmi place ideea că cineva ar putea să dea la o parte toate grijile și detaliile care compun viața de zi cu zi și să se concentreze exclusiv pe un singur lucru – lucrul care se potrivește pe conturul imaginației sale. Obsedații ne fac să ne rătăcim câte-

* Aș putea continua. Dacă, de exemplu, nu ați citit *Pearl Harbor: Warning and Decision* de Roberta Wohlstetter, atunci ați ratat un adevărat festin (n.a.).

** Forța aeriană a fost un subiect pe care l-am explorat în mai multe episoade din podcastul meu *Revisionist History*, inclusiv „Saigon 1965”, „The Prime Minister and the Prof” și seria eponimă care începe cu „The Bomber Mafia”, în sezonul 5 (n.a.).

odată. Nu pot să vadă imaginea de ansamblu. Servesc nu doar interesele lumii, ci și pe cele proprii, mai modeste. Dar nu cred că fără obsedați putem avea parte de progres sau de inovație ori de bucurie sau de frumusețe.

Când mă documentam pentru această carte, am luat masa cu șeful de stat-major la acea vreme al Forțelor Aeriene ale SUA, David Goldfein. Asta s-a întâmplat la Casa Aerului, pe terenurile Bazei Comune Myer-Henderson Hall din Virginia de Nord, chiar peste râul Potomac din vecinătatea Washington, DC – o impresionantă clădire în stil victorian de pe o stradă cu multe clădiri impunătoare în stil victorian în care trăiesc multe persoane din elita militară a țării. După cină, generalul Goldfein a invitat un grup de prieteni și colegi – și aceștia oficiali de rang superior din Forțele Aeriene – să ni se alăture. Aproape toți erau foști piloți militari. Mulți dintre tații acestora fuseseră piloți militari. Erau echivalentul modern al oamenilor despre care vei citi în această carte. Pe măsură ce treceau orele serii, am început să observ ceva.

Casa Aerului este situată doar puțin mai departe de Aeroportul Național Reagan. Și, la aproximativ fiecare zece minute, un avion decola pe deasupra capetelor noastre. Nimic deosebit: avioane comerciale standard de pasageri, care zburau la Chicago, Tampa ori Charlotte. Iar de fiecare dată când unul dintre aceste avioane zbura peste noi, generalul și camarazii săi își ridicau privirile, doar ca să se uite puțin la ele. Nu se puteau abține. Obsedați. Genul meu de oameni.

Introducere

„Nu merge treaba. Te scot din schemă.”

1.

A existat o perioadă în care cel mai mare aeroport din lume se afla în mijlocul Pacificului de Vest, la aproximativ 2 400 de kilometri de coasta Japoniei, pe unul dintre grupurile de insulițe tropicale cunoscute sub denumirea de Mariane. Guam. Saipan. Tinian. Marianele sunt capătul sudic al unui lanț muntos în mare parte scufundat, vârfurile vulcanilor răsărind din apele adânci ale oceanului. De-a lungul istoriei lor, Marianele au fost prea mici ca să prezinte cine știe ce interes sau utilitate pentru oricine din lumea largă. Asta până în epoca puterii aeriene, când deodată au devenit extrem de importante.

Marianele au fost sub ocupație japoneză pe aproape toată durata celui de-al Doilea Război Mondial. Dar după o campanie brutală au fost cucerite de armata SUA în vara lui 1944. Saipan a fost prima, în iulie. Apoi Tinian și Guam, în august. Când au debarcat pușcașii marini, pe mal a ajuns odată cu ei și batalionul de construcție al Marinei, numit Albinele mării, și s-a apucat de treabă.

În doar trei luni, pe Saipan a apărut Isely Field – o bază aeriană complet operațională. Apoi, pe insula Tinian, North Field – cel mai mare aeroport din lume, cu patru piste de 2 500 de

metri. Și, după asta, pe Guam, ceea ce este acum Baza Andersen, poarta de intrare a Forțelor Aeriene ale SUA în Orientul Îndepărtat. Apoi au urmat avioanele.

Ronald Reagan nara filme de război la momentul acela și unul dintre ele era dedicat misiunilor timpurii ale avioanelor B-29, cunoscute ca Superfortărețele*. Reagan a descris aparatul de zbor ca pe una dintre minunile lumii, o aeronavă masivă:

Două mii două sute de cai putere în fiecare dintre cele patru motoare. O capacitate a rezervorului de combustibil echivalentă cu cea a unei autocisterne. O coadă care se înălța în aer cât două etaje. Un corp mai lung decât o Corvette. Conceput pentru a căra mai multă distrugere și pentru a o duce mai sus, mai repede și mai departe decât orice alt bombardier construit până atunci. Și, pentru a finaliza această misiune, exact asta urma să fie nevoie să facă.¹

B-29 putea să zboare mai repede și mai sus decât orice alt bombardier din lume și, cel mai important, ajungea mai departe decât oricare altul. Și acea rază extinsă de acțiune – la care s-a adăugat capturarea Marianelor – însemna că, prima dată de la începutul războiului din Pacific, Forțele Aeriene ale Armatei SUA erau la o aruncătură de băț de Japonia. A fost creată o unitate specială pentru a gestiona escadrila de bombardiere aflate acum la sol în Mariane: Comandamentul 21 Bombardiere, sub conducerea unui strălucit general tânăr pe nume Haywood Hansell.

În toamna și iarna lui 1944, Hansell a lansat atac după atac. Sute de avioane B-29 au traversat apele Pacificului, și-au lansat încărcătura peste Japonia, apoi s-au întors în Mariane. În timp ce piloții lui Hansell se pregăteau să se năpustească asupra

* Superfortresses (n.t.).

orașului Tokyo, reporteri și echipaje de cameramani au venit cu avionul de pe continent, ca să înregistreze agitația pentru cei de acasă.

Ronald Reagan, din nou:

Bombardierele B-29 care au survolat Saipanul au fost precum o artilerie îndreptată spre inima Japoniei... Japonezii ar fi putut la fel de bine să încerce să oprească Cascada Niagara. Comandamentul 21 Bombardiere era pregătit să-și lovească prima țintă.²

Apoi, pe 6 ianuarie 1945, a ajuns în Mariane și ofițerul comandant al lui Hansell, generalul Lauris Norstad. Lucrurile erau încă destul de primitive pe Guam: sediul central însemna doar o adunătură de barăci Quonset din metal, așezate pe o palmă de pământ cu vedere la ocean. Probabil că ambii bărbați erau epuizați nu doar din cauza privațiunilor momentului, ci și din cauza greutății responsabilităților pe care le aveau.

Am citit odată un fragment scris de Arthur Harris, generalul Forțelor Aeriene Regale Britanice, despre ce însemna să fii comandant aerian în cel de-al Doilea Război Mondial:

Mă întreb dacă tensiunea mentală îngrozitoare care te apasă când ai sub comandă o forță aeriană de proporții în timpul războiului poate fi vreodată înțeleasă și de altcineva în afara celor foarte puțini care au simțit-o cu adevărat. În timp ce unui comandant naval i se poate solicita cel mult să coordoneze o acțiune majoră o dată sau de două ori pe tot parcursul războiului, iar un comandant de armată este implicat într-o bătălie, să zicem, o dată la șase luni sau, în condiții excepționale, chiar o dată pe lună, comandantul unei flote de bombardiere trebuie să fie pe poziție fără întrerupere, 24 de ore... Cel mai bine este doar să trebuiască să ne imaginăm la ce duce o asemenea tensiune zilnică atunci când este prezentă de-a lungul a câțiva ani.³

Întâlniți pe Hansell și pe Norstad în Guam. Doi aviatori istoviți de război, față în față cu ceea ce sperau să fie ultimul capitol al războiului. Hansell a sugerat un tur rapid: să stea pe plajă. Să admire pistele nou-nouțe, tăiate prin junglă. Să discute despre tactici, despre planuri. Norstad a refuzat. Avea ceva mai personal de discutat. Și, într-o clipă care avea să-i rămână tot restul vieții în memorie lui Haywood Hansell, Norstad s-a întors spre el: *Nu merge treaba. Te scot din schemă.*

„Am crezut că-mi fuge pământul de sub picioare – am fost complet zdrobit.”⁴ Așa și-a descris Hansell, ani mai târziu, sentimentele din acel moment. Apoi Norstad i-a dat a doua lovitură, și mai puternică. I-a spus: *Te înlocuiesc cu Curtis LeMay.*

Generalul Curtis Emerson LeMay, în vârstă de 38 de ani, erou al campaniilor de bombardare a Germaniei. Unul dintre aviatorii cei mai renumiți din generația sa. Hansell îl cunoștea bine. Luptaseră împreună în Europa. Iar Hansell a înțeles imediat că asta nu era o destituire clasică la nivel de conducere. Asta era o dojană, o întoarcere la 180 de grade. O confirmare venită de la Washington a faptului că tot ce făcuse Hansell era acum considerat greșit. Pentru că Curtis LeMay era antiteza lui Haywood Hansell.

Norstad i-a spus lui Hansell că putea să rămână dacă dorea, dar ca adjunct al lui LeMay, o idee pe care Hansell a considerat-o atât de jignitoare, încât abia a putut să vorbească. Norstad i-a zis că avea zece zile să pună ordine în lucrurile pe care le lăsa în urmă. Hansell s-a fâțâit de colo colo ca-n ceață. În ultima lui noapte în Guam, Hansell a băut puțin mai mult decât de obicei și le-a cântat oamenilor săi, în timp ce un colonel tânăr l-a acompaniat la chitară: „Piloții bătrâni nu mor niciodată, niciodată, ei doar zboaaaară departeeee.”⁵

Curtis LeMay a ajuns pe insulă pentru preluarea postului cu un bombardier B-29 pilotat de el însuși. S-a cântat imnul „The Star Spangled Banner”. Aviatorii Comanda-mentului 21 Bombardiere au mășăluit într-o paradă. Un ofițer însărcinat cu relațiile publice a propus o poză cu cei doi, pentru a marca momentul. LeMay avea o pipă în gură – mereu avea o pipă în gură – și nu știa ce să facă cu ea. Tot încerca să o bage în buzunar. „Domnule general”, a spus aghiotantul, „vă rog să-mi permiteți să vă țin pipa cât timp se face poza.”⁶

LeMay l-a întrebat pe un ton calm: „Unde vreți să stau?”⁷ Aparatele foto s-au declanșat și l-au surprins pe Hansell mijind ochii în depărtare, iar pe LeMay privind în jos, în pământ. Doi bărbați nerăbdători să fie oriunde, numai nu unul în compania celuilalt. Și cu asta s-a terminat.

Mafia bombardierelor este povestea aceluia moment. A ceea ce a dus la el și a lucrurilor care s-au întâmplat mai departe – pentru că acea schimbare de comandă are ecouri până în ziua de azi.

2.

Mereu a existat ceva legat de revoluțiile tehnologice care m-a pus pe gânduri. Apare o idee nouă sau o inovație și este evident pentru toți că ne va da lumea peste cap. Internetul. Rețelele sociale. Pentru generațiile anterioare au fost telefonul și automobilul. Se așteaptă ca, datorită acestei invenții noi, lucrurile să se îmbunătățească, să devină mai eficiente, mai sigure, mai complexe, mai rapide. Ceea ce chiar se întâmplă din anumite puncte de vedere. Dar apoi, invariabil, lucrurile o iau și razna. La un moment dat, rețelele sociale sunt ridicate în slăvi ca fiind lucrul care le va permite oamenilor de rând să pună capăt